

L'Informe MacBride vint-i-cinc anys després: la proposta que el Primer Món es va negar a acceptar

Fernando Quirós

L'Informe MacBride va presentar un diagnòstic molt correcte sobre la comunicació mundial i sobre les tendències de futur. Fou fruit del consens i del treball rigorós de la Comissió Internacional d'Estudi dels Problemes de la Comunicació (CIC), que porta el nom del seu president. Lamentablement, el seu esforç no es va veure recompensat per l'èxit. Els països més desenvolupats, sobretot els Estats Units d'Amèrica, no van poder o no van voler entendre la necessitat d'unes noves relacions internacionals que necessitaven un canvi estructural profund tant en els camps de la comunicació, la informació i la cultura, com en el terreny de l'antic ordre econòmic construït després de la Segona Guerra Mundial (Nordestreng 1986; Preston 1989).

Les dues premisses sobre les quals es va construir l'informe resulten, el 2005, veritablement profètiques. En primer lloc, s'assenyalava que el poder d'informar i de ser informat és una de les claus de les societats modernes, fins al punt que la creixent concentració del poder d'informar podria desembocar en noves formes de control en les quals ja no hi hauria separació dels poders de la societat. En segon lloc, s'afirmava que la informació és un recurs clau en el tractament de la qual no es poden deixar de banda les interaccions entre comunicació, tecnologia i cultura. I, des d'aquí, es proposaven cinc línies d'acció principals:

- 1) Promoure la inclusió de la comunicació com a dret fonamental dels individus i les col·lectivitats.
- 2) Reduir els desequilibris, les desigualtats i les distorsions que afectaven les estructures i la circulació de notícies.
- 3) Fomentar tots els esforços per promoure una estratègia global per a una comunicació democràtica en un món

interdependent, però respectant les identitats culturals i els drets individuals.

4) Impulsar la formulació de polítiques nacionals de comunicació, coherents i duradores en el marc més ampli dels processos de desenvolupament.

5) Explorar les bases sobre les quals hauria d'establir-se un Nou Ordre Mundial de la Informació i la Comunicació (NOMIC) com a component d'un nou ordre econòmic internacional (NOEI).

Evidentment, el camí perquè les propostes i les accions concretes donessin algun fruit era la cooperació multilateral a través de les organitzacions del sistema de les Nacions Unides, sobretot la Unesco. I el lema era ben simple: solidaritat. Això no obstant, tot just quan s'aprova l'Informe, el 1980, la superioritat tecnològica del Primer Món sobre la resta del planeta ja és definitiva i afavoria els Estats Units d'Amèrica de manera molt notable. És per això que, com que ja no comptava amb majoria a la Conferència General de la Unesco, el Primer Món es va sentir especialment irritat amb una proposta que, en essència, pretenia que la tecnologia de la informació fos patrimoni de tots i que reclamava que el dret a emetre també fos de tots, en un marc de respecte absolut a la identitat cultural de cada país.

A més, l'arribada al poder dels conservadors nord-americans amb la primera Administració Reagan, el programa de la qual havia estat elaborat per l'equip d'especialistes conservador *Heritage Foundation*, va suposar l'abandonament de la línia d'oposició interna al NOMIC, per passar al desenvolupament d'un programa marcadament contrari a l'ONU i a la Unesco (Dupont 1986; Gifreu 1986; Pines 1984). Així, es va passar de les reserves presentades pel Grup Occidental a la XXI Conferència General (Belgrad, 1980) en tot allò referent a l'eliminació de desequilibris, el control dels monopolis, l'eliminació de

Fernando Quirós

Catedràtic de la Universitat Complutense de Madrid

barreres i la pluralitat de fonts i canals d'informació, a l'anunci de la retirada de la Unesco per part dels EUA. Des d'aleshores (28 de desembre de 1983) el NOMIC va passar a ser un conjunt de "projectes sovietitzants incompatibles amb les llibertats bàsiques d'una societat democràtica" (Harris 1984; Departament d'Estat dels EUA 1984). Aquests judicis sobre el NOMIC van ser, a més, assumits i difosos per les grans corporacions mediàtiques durant tot el període que va des de l'anunci de retirada de l'Amèrica del Nord, el 1983, fins a la seva sortida definitiva, el 1985 (Herman 1989).

Sean MacBride i Amadou-Mahtar M'Bow significaven consens i esperit constructiu. M'Bow (director general) no només va saber frenar la ruptura que va estar a punt de produir-se en la XIX Conferència General (Nairobi, 1976), sinó que va impulsar l'adopció de resolucions per consens i no per majories mecàniques i va proposar MacBride com a president d'una comissió internacional per a l'estudi dels problemes de la comunicació en la societat moderna. MacBride era premi Nobel i premi Lenin de la pau, cofundador d'Amnistia Internacional, home amb experiència de govern, i profund coneixedor del món de la comunicació. La seva labor, com la de tota la comissió (incloent-hi el nord-americà Elie Abel), fou exemplar. La dreta conservadora, tanmateix, els va convertir en obsessió i blanc d'atacs, quan va denunciar el NOMIC com un perill per a les llibertats d'expressió i informació (Dupont 1986; Gifreu 1986; Pines, 1984). MacBride fou silenciats i M'Bow rellevat de la direcció general de la Unesco (1986). Restava liquidar l'Informe i l'esperit de consens que l'havia fet possible. Aquesta tasca es va fer mitjançant el que, en l'etapa de Federico Mayor Zaragoza, es va denominar la *nova estratègia* de la Unesco en matèria de comunicació.

En la XXIV Conferència General (París, 1989) comencen a diluir-se tots els principis relacionats amb el NOMIC, i tornen els debats sobre els fluxos informatius i sobre el paper dels mitjans de comunicació en el desenvolupament del Tercer Món als temps de la fundació de la Unesco, que tant van afavorir la imposició a escala planetària dels postulats dels Estats Units des del 1946 fins al 1970. Conceptes com ara *equilibri*, *polítiques nacionals de comunicació* i *dret a comunicar* deixen de tenir sentit en la nova orientació de l'agència més important de les Nacions Unides. Per això, el III Pla a Mig Termini va introduir una

sèrie de *precisions* i *matisacions* que van preparar el camí de tornada a la consideració del *lliure flux de la informació* tal com l'entenen els governs occidentals i les grans organitzacions professionals i patronals. Es va considerar que el NOMIC queia en l'error d'entendre la llibertat d'informació com a requisit implícit i es va recórrer a fer-la explícita amb la fórmula: "Lliure flux de la informació en els seus nivells nacional i internacional, més ampli i més equilibrat, *sense cap obstacle per a la llibertat d'informació.*" Així es resolien els dubtes pel que fa a l'eliminació dels desequilibris; la supressió dels efectes negatius de certs monopolis; l'eliminació de barreres internes i externes a la lliure circulació d'informació i la pluralitat de fonts i canals d'informació. Dit d'una altra manera: se superaven així les *reserves occidentals* manifestades en la XXI Conferència General (Belgrad, 1980). Poc temps després van quedar eliminats (perquè es van entendre implícits en la fórmula anterior) els requisits de *flux d'informació més ampli i més equilibrat* (Unesco 1989).

D'altra banda, van tenir lloc tres reunions sobre el desenvolupament dels mitjans i la democràcia a Windhoek (1991), Almaty (1992) i Santiago de Xile (1994), que van servir per retornar al concepte paternalista del desenvolupament. Després de la XXVI Conferència General (París, 1991) el text de referència serà la Declaració de Windhoek (1991). Sota el lema que *desenvolupament, participació i comunicació són part d'un continuum*, el PIDC va reformar els seus estatuts i va començar a acceptar projectes del sector privat, als quals donava prioritat quan competissin amb el sector públic del seu mateix país. Per tant, s'obria pas la reivindicació nord-americana de donar un paper més important a les corporacions privades en els assumptes internacionals.

Pel que fa als programes d'instrucció i formació, també es va desfer el camí. En la *nova estratègia*, la Unesco és definida com un fòrum adequat per facilitar el diàleg entre els governs, els professionals de la comunicació i la societat civil. En aquest sentit, la política de la Unesco ha de ser encoratjar els professionals de la comunicació perquè s'autoregulin, més que no pas establir lleis i reglaments que apunten i controlen o, dit d'una altra manera, censuren, el contingut dels mitjans. Si la Unesco entrés en aquest terreny podria córrer el risc de debilitar un dels principals objectius de la seva acta constitutiva, que és promoure el

lliure flux de les idees, les paraules i les imatges. Ja no quedava res del vell projecte del NOMIC.

Quan es compleixen els vint-i-cinc anys de l'aprovació de l'Informe MacBride, es pot afirmar que el seu diagnòstic era correcte i encertat. La comunicació mundial d'avui té tots els trets negatius enumerats el 1980 corregits i augmentats per la doctrina del lliure flux de la informació. Una doctrina que, sota aquest lema *liberal*, amaga la subordinació de totes les llibertats a la llibertat de comerç absoluta. És a dir, la llibertat que s'arroguen els més poderosos per apropiar-se de recursos, mercats, tecnologies, cultura, etc. en nom d'una llibertat que només genera beneficis a ells. Per això, pensem que la política actual de la Unesco (CMSI, projecte de convenció de diversitat cultural, entre altres) ho tindrà difícil per passar de la mera formulació a polítiques efectives, perquè els falta el lligam que sí que proporcionava el NOMIC, sobretot, perquè aquest era indissociable d'un nou ordre econòmic internacional.

Bibliografia

DUPONT, G. "La Heritage Foundation, un modelè à suivre"? Article 31, núm. 24, 1986.

GIFREU, J. *El debate internacional de la comunicació*. Barcelona: Ariel, 1986.

HARRIS, O. "Whitlam's odd Role in World Body". A: *The Sidney Bulletin*, 1984.

HERMAN, E. "U.S. mass media Coverage of the U.S. Withdrawal from UNESCO". A: HERMAN et al. *Hope & Fully. The United States and UNESCO 1945-1985*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989, p. 203-281.

NORDESTRENG, K. "The Rise and Life of the Concept". A: *New International and Information Order*. Praga: OIP, 1986.

PINES, B. *A world without UNO. What would happen if the UN shut down?* Nova York: The Heritage Foundation, 1984.

PRESTON, W. "The History of U.S.-UNESCO Relations". A: HERMAN et al. *Hope & Fully. The United States and UNESCO 1945-1985*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989.

UNESCO (1989). Res. 25C/ 104.

U.S. DEPARTMENT OF STATE. "US-Unesco Policy Review". Washington: Departament d'Estat dels EUA, 1984.